

SMĚRNICE DĚKANA Č. 2/2020

ETIKA VĚDECKÉ, VÝZKUMNÉ ČINNOSTI A JINÉ TVŮRČÍ ČINNOSTI NA FSE UJEP

SMĚRNICE PRO FSE UJEP

Platný od: 1. 4. 2020

Účinný od: 1. 4. 2020

Vydal: doc. RNDr. Jaroslav Koutský, Ph.D.

Zpracoval: doc. Ing. Jan Slavík, Ph.D.

Ruší:

doc. RNDr. Jaroslav Koutský, Ph.D., děkan

Čl. I.

ETIKA VĚDECKÉ, VÝZKUMNÉ A JINÉ TVŮRČÍ ČINNOSTI NA FSE UJEP

1. Tato směrnice upravuje etiku vědecké, výzkumné a jiné tvůrčí činnosti ve smyslu § 2 odst. 4 zákona č. 11/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tvůrčí činnost“), na Fakultě sociálně ekonomické Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (dále jen „FSE UJEP“ nebo „fakulta“).
2. Etika tvůrčí činnosti na FSE UJEP vychází z principů vyjádřených ve Statutu FSE UJEP, z Etického kodexu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (dále jen „Etický kodex UJEP“), Evropské charty pro výzkumné pracovníky a Evropského kodexu chování pro vědeckou integritu. Etika tvůrčí činnosti na FSE UJEP musí zachovávat zásady vycházející také z dalších mezinárodních etických norem, zejména pak:
 - a. Všeobecné deklarace lidských práv, přijaté 10. 12. 1948 Valným shromážděním OSN,
 - b. Helsinské deklarace, přijaté 18. Světovým zdravotnickým shromážděním v roce 1964 ve znění pozdějších změn,
 - c. Mezinárodní kodex ICC/ESOMAR pro výzkum trhu, výzkum veřejného mínění, sociologický výzkum a datovou analytiku z roku 2016,
 - d. Mezinárodní etické směrnice pro biomedicínský výzkum s lidskými účastníky (CIOMS/WHO) z roku 2002,
 - e. Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Oviedo 1997).
3. Etika tvůrčí činnosti na FSE UJEP vychází také z obecně platných právních předpisů České republiky a dalších vnitřních předpisů univerzity a fakulty.
4. Dodržování etiky tvůrčí činnosti je povinností všech vědeckých pracovníků a členů akademické obce a týká se všech úrovní výzkumu, tj. od prací zpracovávaných studenty v rámci výuky až po vědecké projekty fakulty a projekty, ve kterých je fakulta zapojena.

Čl. II.

ČINNOST ETICKÉ KOMISE

1. Pro účely dodržování etiky tvůrčí činnosti na FSE UJEP se zřizuje Etická komise.
2. Etická komise FSE UJEP má lichý počet členů, minimálně však 5. Členem komise je také předseda komise.
3. Členy Etické komise FSE UJEP jmenuje a odvolává děkan. Členové komise volí ze svého středu předsedu komise.
4. V rámci kolegia děkana fakulty spadá činnost Etické komise do působnosti proděkana pro vědu a výzkum.
5. Členem Etické komise může být jmenován význačný člen akademické obce FSE UJEP, jiné součásti UJEP, případně význačný zaměstnanec externí vzdělávací nebo výzkumné organizace, požívající mimořádnou důvěru pro své morální vlastnosti, příkladný osobní vztah ke kolegům i celé FSE UJEP.

6. Členové komise jsou vybíráni tak, aby složení komise respektovalo studijní obory, jichž se v rámci FSE UJEP činnost Etické komise týká (Ekonomika a management, Regionální rozvoj a veřejná správa, Sociální práce).
7. Funkční období komise je čtyřleté, členové mohou být jmenováni opakovaně. Člen komise se může své funkce vzdát, učiní tak písemně k rukám předsedy komise a děkana fakulty nejméně 30 dní před ukončením členství.
8. Etická komise je usnášeníschopná, účastní-li se jejího jednání nadpoloviční většina jejích členů, a usnáší se nadpoloviční většinou přítomných.
9. Jednání Etické komise je neveřejné.

Čl. III.

POSLÁNÍ ETICKÉ KOMISE NA FSE UJEP

1. Etická komise FSE UJEP je stálým poradním orgánem děkana pro etické otázky týkající se tvůrčí činnosti v rámci akademické obce FSE UJEP.
2. Podněty pro činnost Etické komise mohou vycházet od kteréhokoli člena akademické obce FSE UJEP. Externí subjekt může vznést podnět prostřednictvím děkana FSE UJEP.

Čl. IV.

PŮSOBNOST A PRAVOMOCI ETICKÉ KOMISE V OBLASTI TVŮRČÍ ČINNOSTI

1. Porušení ustanovení podle čl. I odstavce 2 této směrnice členy akademické obce nebo hrozby takových porušení týkající se tvůrčí činnosti mohou být předkládány k projednání Etické komisi. Podnět k vyjádření se předkládá přímo předsedovi komise pomocí Žádosti o vyjádření Etické komise k tvůrčí činnosti obsažené v příloze 2 této směrnice.
2. Jednání Etické komise je svoláváno ad hoc jejím předsedou na základě podnětu. Podnět musí výslovně obsahovat sdělení předkladatele o tom, která z obecně uznávaných morálních zásad, týkající se tvůrčí činnosti, resp. které ustanovení Etického kodexu UJEP nebo jiné normy podle čl. I odstavce 2 této směrnice bylo porušeno. Podnět musí být předkladatelem zdůvodněn, musí v něm být uvedeno jméno, příjmení a kontaktní údaje (emailová adresa, telefonní číslo) předkladatele a musí být předkladatelem vlastnoručně podepsán. Anonymní žádosti nejsou projednávány, s výjimkou případů, kdy tak rozhodne předseda Etické komise, případně děkan FSE UJEP v případě podnětu od externího subjektu dle čl. III odstavce 2.
3. Vyžaduje-li to povaha posuzovaného případu, může děkan k projednávání jednotlivého případu na návrh předsedy Etické komise jmenovat další členy komise.
4. Etická komise je povinna vydat vyjádření o podnětu do 30 kalendářních dnů ode dne přijetí podnětu. Pokud ve zvláště komplikovaném případě prodloužil děkan lhůtu k vydání vyjádření Etické komise, je komise povinna vydat vyjádření v tomto prodlouženém termínu. O kvalifikaci daného případu jako zvláště komplikovaného se komise usnáší hlasováním.
5. Vyjádření komise obsahuje:
 - a. konstatování, zda došlo k porušení obecně platných morálních zásad, týkajících se tvůrčí činnosti, popřípadě ustanovení Etického kodexu UJEP nebo jiných norem podle čl. I odstavce 2 této směrnice, nebo zda k nim pravděpodobně dojde či může dojít v rámci připravované vědecké a výzkumné aktivity,

- b. výslovné uvedení morálních zásad, případně ustanovení Etického kodexu UJEP nebo jiných norem podle čl. I odstavce 2 této směrnice, které byly porušeny, nebo k jejichž porušení může dojít,
 - c. zhodnocení závažnosti porušení uvedených zásad, případně ustanovení Etického kodexu UJEP nebo jiných norem podle čl. I odstavce 2 této směrnice,
 - d. případný návrh na opatření k nápravě a prevenci opakování jednání podobného charakteru.
6. Zápis z jednání Etické komise spolu s přijatým vyjádřením předloží předseda komise děkanovi. Části vyjádření specifikované v odst. 5 postoupí komise do 15 dnů jako součást vyrozumění předkladateli podnětu.

Čl. V.

PŮSOBNOST A PRAVOMOCI ETICKÉ KOMISE V OBLASTI TVŮRČÍ ČINNOSTI ZAHRNUJÍCÍ LIDSKÉ ÚČASTNÍKY

1. Komise posuzuje etické otázky navrhované tvůrčí činnosti a vydává vyjádření k jejímu provádění na FSE UJEP. Etické komisi se předkládají k vyjádření projekty zahrnující lidské účastníky mající experimentální charakter a projekty zahrnující získávání zvláště důvěrných a citlivých informací v rámci kterékoli výzkumné metody či techniky sběru dat (např. řízené rozhovory). Týká se to také disertačních prací, pokud mají výše uvedený charakter, a bakalářských a diplomových prací za podmínek uvedených v odst. 3.
2. Komise vydá své vyjádření k navrhovanému výzkumu (včetně disertačních prací) předkladateli (v případě disertační práce jejímu autorovi) do 30 kalendářních dnů od jeho předložení. Vydání vyjádření komise k navrženým metodám výzkumu lze provést i metodou per rollam ve zkrácené lhůtě k rozhodnutí v délce trvání do 15 kalendářních dnů. V případě, že projekt bude podpořen, posoudí Etická komise v průběhu řešení projektu upřesněnou konkrétní formu metod výzkumu před jejich použitím.
3. V případě bakalářských a diplomových prací posoudí vedoucí práce při schvalování zadání práce míru důvěrnosti a citlivosti získávaných informací. Při svém rozhodování se řídí zejména etickými zásadami obsaženými v dokumentech v čl. I odst. 2 této směrnice. Na základě svého posouzení vedoucí práce
 - (a) podá podnět Etické komisi, nebo
 - (b) nepodá podnět Etické komisi. V tomto případě bude informace o realizaci výzkumu zahrnujícím individualizovaná data o lidských účastnících a standardních opatřeních s tím spojených (např. informovaný souhlas v případě individuálních dat apod.) uvedena v zadání kvalifikační práce.
4. V případě vyjádření shledávajícího rozpor s etickými zásadami obsaženými v dokumentech v čl. I odst. 2 této směrnice lze upravený návrh výzkumu Etické komisi předložit opakovaně.
5. Před zahájením výzkumu zahrnujícího lidské účastníky musí být zabezpečen jejich dobrovolný a informovaný souhlas; v případě, že se jedná o nezletilé osoby nebo osoby s omezenou svéprávností, informovaný souhlas jejich zákonného zástupce. Alternativou samostatného formuláře informovaného souhlasu je případ, kdy je informace o výzkumu nedílnou součástí dotazníku či strukturovaného přehledu otázek pro řízený rozhovor a případ, kdy je součástí zvukové či audiovizuální stopy při nahrávání. Je-li udělení informovaného souhlasu nemožné nebo nevhodné, je projekt výzkumu nutné předložit Etické komisi k rozhodnutí vždy. Současně je nutné posouzení etické komise vždy, pokud jsou předmětem výzkumu nezletilé osoby, osoby s omezenou svéprávností nebo osoby omezené na svobodě.

Etická komise posoudí, zda plány výzkumu zaručují bezpečnost a soukromí účastníků a současně jejich odpovědné rozhodování o poskytnutí informací.

6. Výzkum je zabezpečován dostatečně kvalifikovanými a zkušenými akademickými pracovníky, příp. je jimi garantován (studentské kvalifikační práce).
7. V případě publikace výsledků výzkumu, který zahrnoval lidské účastníky, je uvedeno (dle požadavků redakční rady nakladatele), že výzkum byl proveden v souladu se zásadami uvedenými v příloze č. 1 této směrnice.

Čl. VI.

ZÁVĚREČNÉ USTANOVENÍ

Tato směrnice nabývá platnosti dne 1. dubna 2020 a účinnosti dne 1. dubna 2020.

- Přílohy:**
1. Zásady pro informovaný souhlas účastníků výzkumu
 2. Žádost o vyjádření Etické komise k tvůrčí činnosti
 3. Vyjádření Etické komise FSE UJEP
 4. Informovaný souhlas

Příloha č. 1 Zásady pro informovaný souhlas účastníků výzkumu

Zásada 1: Individuální informovaný souhlas

Je dán kompetentním jedincem, který obdržel nezbytné informace, adekvátně je pochopil a po vlastním zvážení dospěl k rozhodnutí o své účasti ve výzkumu.

Zásada 2: Základní informace pro uvažované účastníky výzkumu

Základní informace obsahuje sdělení o tom, kdo se může výzkumu zúčastnit, jaké jsou cíle a metody výzkumu, jak dlouho se bude dotyčná osoba na výzkumu podílet, jaké výhody může účastník očekávat i jaká jsou rizika či nepříjemnosti spojené s výzkumem, rozsah důvěrnosti záznamů, rozsah odpovědnosti pracovníka výzkumu, informace o tom, že účastník může účast svobodně odmítnout či odstoupit z výzkumu, a to bez sankcí, bez ztráty výhod, na něž by jinak měl nárok.

Zásada 3: Povinnosti pracovníků výzkumu, týkající se informovaného souhlasu

Pracovník výzkumu je povinen: sdělit účastníkům všechny informace nezbytné pro poskytnutí informovaného souhlasu, umožnit jim kladení dotazů, neklamat, nevyvíjet nepřípustný nátlak, vyžadovat souhlas až poté, co budoucí účastník získal znalost závažných faktů, získat od účastníka podpis formuláře jako doklad informovaného souhlasu (alternativou samostatného formuláře Informovaného souhlasu je případ, kdy je informace o výzkumu nedílnou součástí dotazníku či strukturovaného přehledu otázek pro řízený rozhovor a případ, kdy je součástí zvukové či audiovizuální stopy při nahrávání), obnovit informovaný souhlas v případě, že se dospěje k podstatným změnám původního konceptu výzkumu nebo výzkumných procedur.

Zásada 4: Podnět k účasti

Účastníci mohou dostat finanční úhradu za náklady vzniklé v souvislosti s jejich účastí ve výzkumu.

Zásada 5: Výzkum a účast nezletilých, osob s omezenou svéprávností a osob omezených na svobodě

Před začátkem výzkumu musí být prověřeno, zda výzkum nemůže být proveden na souboru dospělých osob, osob, jejichž svéprávnost není omezena či osob, které nejsou omezeny na svobodě. Nezletilý/osoba s omezenou svéprávností by měla být, v rámci svých možností, dostatečně informována a získán její souhlas, zástupný souhlas dává zákonný zástupce. Je třeba respektovat odmítnutí. Je třeba minimalizovat rizika a zvážit důležitost získaných poznatků.

Zásada 6: Informovaný souhlas při epidemiologických studiích

V některých podobných případech je informovaný souhlas nemožný nebo nevhodný. Etická komise by měla určit, zda plány výzkumu zaručují bezpečnost a soukromí účastníků.

Zásada 7: Výběr účastníků

Jednotlivci nebo komunity by měly být vybírány tak, aby zátěž výzkumu a jejich užitek byly spravedlivě rozděleny. Zvláštní pozornost by měla být věnována zranitelným jedincům (u nich by měla být respektována jejich práva obzvláště pečlivě).

Žádost o vyjádření Etické komise FSE UJEP

k tvůrčí činnosti

Jméno předkladatele:

Kontaktní údaje:

E-mailová adresa:

Telefonní číslo:

Název projektu, výzkumné, habilitační, disertační, diplomové, bakalářské, seminární práce:

Forma tvůrčí činnosti:

výzkum základní / aplikovaný

habilitační práce

disertační / rigorózní práce

diplomová / bakalářská práce

seminární práce

Autor/ka /hlavní řešitel/ka

Spoluřešitelé

Školitel/ka (v případě studentské práce)

Vyjádření školitele/ky, vedoucí/ho práce

Odůvodnění předložení podnětu předkladatele k vyjádření Etické komise FSE UJEP (max. 10 řádků)

Popis tvůrčí činnosti (max. 10 řádků)

V Ústí nad Labem dne _____ Podpis předkladatele/ky: _____

Vyjádření Etické komise FSE UJEP

Složení komise: _____

Projekt práce byl projednán Etickou komisí FSE UJEP pod jednacím číslem: _____

dne: _____

Etická komise FSE UJEP zhodnotila předložený podklad k tvůrčí činnosti. Komise shledala/neshledala porušení obecně platných morálních zásad, týkajících se tvůrčí činnosti, popřípadě ustanovení Etického kodexu UJEP nebo jiných norem podle čl. I odstavce 2 této směrnice, nebo zda k jejich porušení pravděpodobně dojde či může dojít v rámci připravované vědecké a výzkumné aktivity.

Zdůvodnění a zhodnocení závažnosti porušení uvedených zásad v případě negativního výroku:

Návrh na opatření k nápravě a prevenci opakování jednání podobného charakteru v případě negativního výroku:

Řešitel/ka projektu (ne)dodržel/a zásady obsažené v dokumentech v čl. I odst. 2 této směrnice. Etická komise (ne)shledala rozpory s těmito zásadami.

.....
razítko fakulty

.....
podpis předsedy EK

Příloha č. 4 Informovaný souhlas

Informovaný souhlas

pro výzkumný projekt:

období realizace:

řešitelé projektu:

Vážená paní, vážený pane,

obracíme se na Vás se žádostí o spolupráci na výzkumném projektu, jehož cílem je(*autor projektu vysvětlí cíle, popíše předmět výzkumu a výzkumné metody – srozumitelně pro laika*). Z účasti na projektu pro Vás vyplývají tyto výhody či rizika.....(*autor projektu popíše detailní výčet a poučení o všech výhodách a rizicích – srozumitelně pro laika*). Pokud s účastí na projektu souhlasíte, připojte podpis, kterým vyslovujete souhlas s níže uvedeným prohlášením.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí ve výše uvedeném projektu. Řešitel/ka projektu mne informoval/a o podstatě výzkumu a seznámil/a mne s cíli a metodami a postupy, které budou při výzkumu používány, podobně jako s výhodami a riziky, které pro mne z účasti v projektu vyplývají. Budou respektována všechna pravidla ochrany dat, žádné informace týkající se mne nebudou sdíleny s nikým mimo výzkumný tým. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou použity jen pro účely tohoto výzkumu. Beru na vědomí, že výsledky výzkumu mohou být anonymně publikovány.

Měl/a jsem možnost vše si řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit, měl/a jsem možnost se řešitele/ky zeptat na vše, co jsem považoval/a za podstatné a potřebné. Na tyto mé dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď. Jsem informován/a, že mám možnost kdykoliv od spolupráce na projektu odstoupit, a to i bez udání důvodu.

Tento informovaný souhlas je vyhotoven ve dvou stejnopisech, každý s platností originálu, z nichž jeden obdržím já (příp. můj zákonný zástupce) a druhý řešitel projektu.

Jméno, příjmení a podpis řešitele projektu: _____

V _____ dne: _____

Jméno, příjmení a podpis účastníka: _____

V _____ dne: _____

Jméno, příjmení a podpis zákonného zástupce účastníka (v případě účasti nezletilé osoby a osoby s omezenou svéprávností): _____

V _____ dne: _____